

Sexistiska tillmälen och rasistiska skämt är kuggar i våldsspiraler. För att förhindra våld gäller det att kunna se kränkningar och agera direkt. Frejaskolan i Gnesta har tagit hjälp av *Frihet från våld* för att skapa en trygg skola.

Text & foto Torbjörn Messing

Våldet

får inte slå rot på Frejaskolan

CENTRALT BELÄGEN UPPE på höjden, intill vattentornet, ligger den. Utvändigt liknar Frejaskolan i Gnesta många andra högstadieskolor i landet, men kulturen innanför väggarna är helt unik. Här råder nolltolerans mot alla typer av kränkningar, "skojbråk" och nedåtpuffar.

– Vi har ordningsregler för språket. Det är helt förbjudet att kränka andra och trycka ner någon verbalt, säger Alma Andersson som går på skolan.

Hon berättar att personalen skriver en incidentrapport som går hem till föräldrarna om det ändå sker.

Frejaskolan arbetar med det våldsförebyggande programmet Frihet från våld. Det bygger på att stoppa kränkningar innan våldet hunnit växa sig starkare. Genusperspektivet är centralt eftersom våldet slår olika och inte sällan är kopplat till kön. Eleverna Alma Andersson, Simon Rosander och Maria Bergenfalk är alla överens om att pojkar drabbas mer fysiskt och flickor mer psykiskt.

– Vi jobbade med ett material som heter Machofabriken och då delades vi in i kill- och tjejgrupper. Sedan fick vi diskutera hur killar respektive tjejer ska vara för att passa in, säger Maria Bergenfalk.

Hon berättar att tjejerna fick lära sig att inte identifiera sig som offer och att säga ifrån när det handlar om sexuella trakasserier.

– Killarna höll till exempel på att betygssätta tjejernas snygghet och sexighet.

Simon Rosander konstaterar att det blev enklare att prata fritt när de hade delat upp sig.

– Killarna pratade tre gånger så mycket jämfört med om tjejerna hade varit med.

Tanken med uppdelningen var att det skulle bli ett bättre klimat när tjejerna och killarna sedan samlades tillsammans, vilket det också blev, tycker Alma Andersson.

FORSKNING VISAR ATT HACKORDNING och genusordning oftare sker på alla de platser där de vuxna inte är. Därför har personalen på Frejaskolan ökat sin närvaro i korridorerna och de pratar mer med eleverna om vad som händer på raster, på fritiden och på internet.

– När vi gick på låg- och mellanstadiet så brukade de vuxna agera rastvakter och stå och prata med varandra. De brydde sig inte så mycket. Nu har vi lärare som alltid finns nära tillhands, säger Maria Bergenfalk.

Både hon och Alma Andersson går i nionde klass och tycker att de genom sin ålder har ett större ansvar att agera. De är faddrar åt eleverna i sexan och sjuan, som ännu inte har fått redskap att upptäcka och bryta våldet innan det eskalerar.

Men alla tre, de elever jag träffar, är lite oroliga för att det våldsförebyggande arbetet ska rinna ut i sanden när projektledarna

från Frihet från våld inte längre kommer regelbundet.

– Några av våra ordinarie lärare har använt utbildningsmaterialet. De försöker men gör det liksom inte fullt ut, säger Alma Andersson.

Samtidigt finns bättre förutsättningar på Frejaskolan än på många andra skolor. Lärare som inte bottnar i genus- och mångfaldsfrågor tenderar att inte ta upp frågorna alls. I Gnesta kommun pågår ett systematiskt jämställdhetsarbete, initierat på politisk nivå och alla lärare har fått en gedigen utbildning i genuskunskap som fylls på kontinuerligt. Frihet från våld är bara en del av Gnestas framgångsrika jämställdhetsarbete.

EN EFFEKT ÄR MINSKNINGEN av betygs-glappet mellan flickor och pojkar. Gnesta kommun var tidigare den kommun i Södermanlands län som hade den allra största skillnaden mellan pojkars och flickors skolprestationer, men på senare år har killarna närmat sig tjejerna - trots att tjejerna också presterar allt bättre.

– Jag bryr mig om mina skolresultat och jag vågar visa det också, säger Simon Rosander.

– Men det finns fortfarande en del machokultur här. De största, farligaste och starkaste killarna kör "herre-på täppan-

"Det är helt förbjudet att kränka andra och trycka ner någon verbalt."

Alma Andersson

"Killarna höll till exempel på att betygssätta tjejernas snygghet och sexighet."

Maria Bergenfalk

"De största, farligaste och starkaste killarna kör "herre-på täppan-stilen", men det är mer okej idag att ställa sig utanför det."

Simon Rosander

JÄMSTÄLLDHET MOT FRÄMLINGSFIENTLIGHET

Fredrikorna har fått ett projektbidrag av stiftelsen Rights Now för att motverka främlingsfientlighet med beprövade jämställdhetsmetoder. Insatserna ska riktas till högstadielärare i en eller flera kommuner där främlingsfientligheten är som störst.

"Inga ungdomar borde få vara ifred med sina rasistiska fantasier, men forskning visar att lärare inte vet hur de ska hantera elever med provocerande åsikter" står det bland annat i projektansökan.

FRIHET FRÅN VÅLD

Frihet från våld är ett evidensbaserat och effektutvärderat program för att förebygga våld och mobbing. Programmet är utvecklat av forskare i USA och har anpassats till svenska förhållanden. Män för jämställdhet bedrev ett pilotprojekt på Frejaskolan i Gnesta med finansiering från Allmänna Arvsfonden.

Skolverket har tidigare rapporterat om stora brister bland de svenska mobbningsprogrammen. De har inte några mätbara positiva effekter och de saknar genusperspektiv.

En rapport från Friends som kom 2014 visar att var femte tjej på högstadiet har blivit sexuellt trakasserad, och var tredje elev uppger att de vuxna inte agerar vid kränkningar.

FAKTA

Projektet Frihet från våld tilldelades Fredrika Bremer Förbundets BRA-pris år 2014.

Ur motiveringen:

"Frihet från våld visar att våld går att förebygga. Med normkritik, praktik och vision har projektet hittat effektiva sätt att fråga, upptäcka och hindra att våldshandlingar, både psykiska och fysiska, begås."